

Вересень 1939 р. приніс великі та глибокі зміни. Ми мали щастя оглядати їх власними очима, переживати в постійному напруженні нервів, серед змінних, очікуючих настроїв. Здається навіть зайво про це писати, що флідним буде кожне написане слово про те, що сталося.

А сталося так багато і зміни ці, такі далекосяглі — такою для нашої долі у смугі німецьких впливів, — що неможливо про них бодай не згадати даючи в руки українського читача на тутешньому терені перший український часопис, що хоче дати йому всяку можливу пораду і бути для нього в усьому добрим провідником.

Отже передусім зникла з лиця землі польська держава, яка вже в хвилині свого народження в нещасливому версальському договорі 1918 р. була засуджена на неминучу смерть. Майже на половині польської території бувшої Польщі перестало нарешті обов'язувати насильне безправство польської збройної чужими гримами солдатески, поліційної сваволі, бюрократичної бути, розпашошеності й анархії. Немінь як 15 мільонів т. зв. меншин в 35 мільонів т. зв. польської державі, українців, білорусинів, німців, литовців і словаків звільнилось впродовж кільканадцяти днів вересня великого м. р. з кайдан нестерпної неволі, з жахливих довголітніх переслідувань і гнету.

Сталось це так нагло, що ще й сьогодні хочеться прямо запитати: невже це можливо?

Бо ось ще так недавно греміли радієві мегафони й костельні амбони, голосили крикливі плякати й сотки щоденників про польську всемогутність — „моцарствовість“, про відобрання Східної Пруссії і панування над Берліном і то навіть в боротьбі „сам на сам з Німеччиною“.

Ніколи досі не дала історія і мабуть не дасть вже ніколи більш повчаючого прикладу, до чого може знизитися нарід, що хоче наслідувати те, до чого він нездібний і до чого може довести нарід його провід, коли він засліплений і нездарний.

Чи найшовся хтось на місці поляків, хто видумав би більш безглузду ідею як вигублення у власній державі сотень тисяч німців, тут же таки на межі їх великої батьківщини; про яку кожен з них мріяв кожного дня, до якої срунувся і яка ніколи не могла про нього забути? Тих німців, що власним зусиллям, працею покоління, подиву гідною сильною витривалістю ви дивинуди себе в ряди найбільш культурних і цивілізованих націй світу? Тих німців, що за останніх 7 літ серед доколосної анархії, метушні і руїни здивували цілий світ незнаним досі історії організаційним гениєм? Ні, прямо не хочеться вірити, що так міг хтонебудь говорити, що міг хтось так думати.

І чим оця забріхана польська захланність оправдувала у власних очах право насильства? Своєю нібито культурною і цивілізаційною виштістю, якоюсь фантастичною місією! Звучить це сьогодні не як пусте слово, але просто щире дівачтво. Хто не знавби поляків, цей на основі цього дівачького пустомельства думав би, що вони ніколи не жили на межі Німеччини і німецької культури, яку могли краще пізнати як хтонебудь інший, цей думав би, що вони просі нарід з іншої планети.

Але брехня має короткі ноги. Обманювані польські робітники і селяни дочекались трагічної хвилини, коли на власні очі могли побачити „виголодженого“ німецького жовніра, німецькі „безварті“ машини, танки, літаки. Виявилось тільки, що ця нібито безвартість зброя перемогла на кожному кроці „вартісму“ польську так, що ціла вірна це буда властиво одні німецькі марші вперед. А що до хліба, то вигардали його не тільки на те, щоб від-

годувати кожного нім. жовніра на кращого мужчину від польського старшини, але навіть на те, щоб дати його десяткам тисяч тих польських голодних безробітних, що дуже часто не мали його у власній батьківщині.

Здається, що й поляки, оцінивши всю свою вартість в останніх подіях, не можуть не, признати, що доля, яка їх стрінула, є об'єктивно справедлива. Хіт не вмій жити, як слід, як треба, буде змушений жити так, як йому будуть наказувати. Історія знає приклади, що навіть наймогутніші народи відпокутовували хвилини своєї слабости, коли приймали на хвилину оманне переконання, що ніхто поза ними не має права до життя. Адріс-Абеба не може бути столицею римського царства, а Тирана розказувати Римові. Що не може існувати; не дається ніколи вдержати. Державам нездібним до життя не допоможуть нічого наймогутніші протектори, як не вдержала Польщі 20-тилітна поміч Англії і Франція та міжнародні масонерії і жидівства. Кожний, тимбільше малий нарід, може бачити своє призначення у творенні культурних і цивілізаційних вартостей у співпраці з докляллям. Як суспільство в своїм внутрі, так невольним закон боротьби між народами зломить всяку салюбну примху. Герої є творцями історії в межах можливого. Фальшиві Наполеони будуть завжди здемасковані.

Поляки в штучній Польщі забули, що правдива Польща це клантик вбогої землі оточений поясом чужих земель і морем народів — скромно кажучи — не менш від них культурних. Що ці вбога, засіяна густо жидівською заразою (з волі польської магнатерії) Польща не здібна до хворобливих „моцарствовиких“ фантазій, ані не докликана „розкладати“ жидівськими руками культурних спільного доклялля і здорових рас.

Впала нестерпна і жахлива польська неволя на ніколи не польський землі, неволя, з якою завжди з хвилиною її повстання із завзяттям, що не знає меж посягати боровас український, білоруський і литовський нарід. 20-тилітна героїчна боротьба українського, білоруського і литовського народу й обставини, з якими вона зазубилася, перекреслила одного дня те, що намагались 20 літ силоміць закріпити можні колись польські протектори, на чолі з Англією і Францією. Капітуляція Польщі на заході принесла великі переміни на теренах Західної України, Білорусії і Подунав'ї Лигви. Який же вимовний це факт, що поляки скапітулювали в часі цих подій на сході вповні і цілковито, прямо добровільно докозуючи, що вони були нам завжди чужинцями і що не мають там шукати того, чого не згубили. Потвердження непольського характеру колишніх польських „кресів“ минулими подіями також в міжнародній opinіe, це факт великого значіння, що матиме свої наслідки.

Чи це всі зміни, що доконались на переломі цих великих днів?

Ні, тепер dokonуються у вогні боротьби й серед напруженої праці нові ще більші і в наслідках ще більш вагітні — на заході й інших сторонах нашого неспокійного світу. Героїчний німецький нарід в організованій тотальній війні потверджує силою те право до життя, яке йому заперечували. Найбільшим безглуздом в цій війні є й остане те, що ведеться вона на зверх в обороні того, що для своєї оборони не має й нікому не здобуде об'єктивної рації, в обороні Польщі. В дійсності йде тут про оборону цієї самої імперіялістичної захланности Англії і Франції на заході, карикатурною якої була польська на сході. Вислід цієї боротьби й успіхи німецької зброї не дають сумніватись який це

буде вислід, принесе із собою наслідки, яких сьогодні оцінити ми самі ще вповні не можемо.

У звязку із тим усім, що сталося докола нас і діється, український читач поставив безліч питань, важких питань, що вимагають відповіді. Годі на них відповісти в ряді статей, а не то в одній. Будемо ви яснювати терпеливо і просимо бути терпеливими. Ми віримо, що український нарід, де він не живби, збудує це зважаючи на все, збудує свою будуччину героїчну. Нас українців замешкалих і розселених у смугі німецьких впливів на частинах Підляша, Холмщини й Лемківщини чекає велике завдання. Ми зустрінулись тут з німецькою культурою, з безустанно чинним, творчо чинним духом німецької праці, німецької організації, що вправляє нас у подив своєю невсуністю й пильністю. Ми маємо змогу присвоїти собі всі вартости правдивої культури, все те, за що нас досі безпощадно переслідували й гнобили. Нам не треба наслідувати. Нам треба все вартісне перекувати на нову вартість, нашу, українську. Ми повинні мати цей здоровий змісл самостійного почину тимбільше, що ми живемо на межі різних культур, неподібних і таких що їх не можна погодити. Кілько-ж із нас мало болючо нагоду зустрінутись в останній час з безнадійним, крайнім і повним хамством, що теж називає себе культурою. Тимбільше наша відповідальність. Ми можемо тут, під опікою німецького народу, дивнутись так високо як тільки зможемо. Ніщо на цій дорозі втору не сміє бути змарноване. Ми повинні зрозуміти, що йде тут не тільки про ріст українців як етнічної маси, але прямо про ріст кожної одиниці кожного поодинокого українця. В наш час і в наших обставинах, кожна одиниця, що може тут піднятися до ролі активного громадянина, йде на вагу золота. Геть всяке великорозумне ліцтво й опсалість! Нема теж між нами місця на нервово борсання й метушню серед повені гучних слів і фраз. Ми мусимо витворити спокійну атмосферу ділового, мужнього патріотизму. Культура складається не з пустих слів ні навіть гарячих бажань, але з доконаних діл молота і плуга, здобутків твердої праці й доцільної організації. Хай не буде між нами нікого, хто був би українцем тільки з назви, хай кожний вміє не тільки бажати, але й творчо працювати. Хто є українець, але злий коваль — не є добрим українцем.

Нехай кожний, чим він не був би, рільником чи учителем, купцем чи промисловцем, механіком чи вченим вміє своє діло до меж досконалости, хай буде досконалим українцем, що вміє працювати й доцільно організуватись. Нехай праця кожного з нас і всіх нас разом викличе у нас взаїмне довіря і віру та підібе для нас серця нашого оточення і культурного світу. Дбаймо про свою гідність в чотирьох стінах нашої хати і на кожному кроці. Це прямо злочин уважати збереження своєї мізерної екзистенції за найвищу ідею і поза тим нічого не робити. Хто так буде думати впаде нехбно на саме дно і буде погорджений всіми.

У звязку із змінами, що зашли, нам не треба надумуватись і філософувати. Нам не треба ні видумувати ні установляти нових правд. Ми знаємо всі нашу правду, а наша поведінка давно вже і раз на завжди устійнена. Нам треба ділати, ділати зараз, негайно і витривало. Те досягнемо, що здобудемо своєю працею. Ніщо не створиться для нас і без нас. Тільки і тільки ми самі можемо збудувати свою долю. Хай кожний із нас знає свій місце і за вартатом своєї праці знає тільки один наказ: без вагання вперед, до кращої будуччини!